

Druhý vatikánský koncil a změna dogmatiky

Zpracovala: Slavěna Jurčíková
(učo:145310)

Ohlášení a příprava koncilu

Svolání druhého vatikánského koncilu bylo osobním činem papeže Jana XXIII. 25. ledna 1959 po stacionární bohoslužbě u sv. Pavla ohlásil kardinálům svolání římské diecézní synody a „ekumenického“ koncilu. Papež chtěl svolat všeobecný koncil katolické církve, ale už od začátku chtěl, aby se koncilu účastnili také křesťané odloučení od Říma. Že nebylo pomýšleno jen na jejich formální pozvání, vyšlo najevo po první tiskové konferenci, které měl kardinál státní sekretář Tardini 25. října 1959, který je vyzval k vyslání úředních pozorovatelů.¹

V protestantské oblasti nalezlo toto pozvání lepší sluch než u východních církví; anglikánská církev, jejíž hlava, arcibiskup canterburský Fischer, vykonal v prosinci 1960 u papeže návštěvu, odeslala 3 zástupce; německá evangelická církev prof. Schlinka z Heidelbergu, luterský a reformovaný světový svaz jako ekumenická rada uposlechly pozvání, ale ne hlava řecko - ortodoxní církve, cařihradský patriarcha Athenagoras. Moskevský patriarchát silně agitoval proti „Sirénám“ z Vatikánu, přesto se v předvečer zahájení koncilu bylo oznámeno, že na cestě do Říma jsou dva zástupci patriarchy Alexeje. Ostatní patriarcháty následovaly později tohoto příkladu.²

Jan XXIII. ustanovil nedlouho po ohlášení koncilu komisi, která začala pracovat na přípravě koncilu (*commissio antepreparatoria*), 17. května 1959.

18. června zaslala přípravná komise všem biskupům, katolickým univerzitám a fakultám a všem oddělením kurie přípravný dotazník. Přípravná komise je žádala, aby sdělili své názory na problémy, které jim připadají důležité a o nichž by měl následující koncil jednat. Na 2593 rozeslaných dotazníků přišlo 1998 odpovědí, které byly důkladně probrány a využity jinými, více specializovanými komisemi. Práce přípravných komisí trvaly od podzimu 1960 do léta 1962. Tyto komise připravily 70 schémat jako základ pro práci koncilních otců. Přípravné práce byly přísně drženy v tajnosti.

2. února 1962 stanovil papež začátek koncilních prací na 11. říjen téhož roku.

Heslem Jana XXIII. pro tento koncil mělo být *aggiornamento* („přizpůsobení“). Křesťané se měli odvrátit od kategorií minulosti a vyrovnat se s požadavky přítomnosti a našeho úplně změněného světa.³

¹ Jedin, Hubert: Malé dějiny koncilů. Praha 1990, str. 100.

² Jedin, Hubert: Malé dějiny koncilů. Praha 1990, str. 102-103.

³ Franzen, August: Malé církevní dějiny. Praha 1992, str. 278.

První zasedání 11. října - 8. prosince 1962:
koncil Jana XXIII.

Slavnostní úvodní zasedání se konalo 11. října 1962 v bazilice sv. Petra v Říme. Bylo přítomno asi 2400 z 3700 pozvaných otců (biskupů a představených klášterů).

Mezi zúčastněnými byli také pozorovatelé jiných křesťanských vyznání: ortodoxních, anglikánských, protestantů, starokatolíků. Jejich počet narůstal od 31 na počátku koncilu až po 93 na jeho konci. Na dalších zasedáních bylo rovněž 36 laických posluchačů, z toho 7 žen.

13. října kardinál Tisserand, který generálnímu shromáždění předsedal, žádal, aby byly bezodkladně zvoleny koncilní komise, kardinálové Liénart a Frings byli proti a žádali odklad voleb, aby koncilní otcové měli čas navázat kontakt a mohli tyto nové komise svobodně zvolit. Touto iniciativou se chtěli vyhnout tomu, aby přípravné komise byly znovu zvoleny v původní sestavě, což by římským úřadům umožnilo vést koncil podle svého. Nové komise byly zvoleny 16. října, národní episkopáty měly čas se sejít a navrhnout své vlastní kandidáty.⁴

Už zde se vytvořily 2 základní tendence koncilu. Na jedné straně stáli biskupové, kteří chtěli církev otevřít světu a budou vyzývat k ekumenickému dialogu a nabádat k čerpání z Písma. Na druhé straně byli ti biskupové, kteří se starali hlavně o stabilitu církve a o to, jak uchránit svěřený poklad víry.

První zasedání nevyústilo do žádného definitivního textu. Již zmíněná schémata (70 pracovních dokumentů) připravená v přípravných komisích byla příliš hutná a různorodá. Proto koncilní otcové rozhodli, že je omezí nejprve na dvacet, potom v lednu 1963 na sedmáct.

Druhé zasedání 29. září - 4. prosince 1963

3. června 1963 zemřel Jan XXIII. 21. června byl zvolen papežem milánský arcibiskup kardinál Montini. Přijal jméno Pavel VI. a ihned rozhodl o pokračování koncilu. Ve svém prvním poselství světu prohlásil, že „nejdůležitější částí jeho pontifikátu bude pokračování II. všeobecného vatikánského koncilu, k němuž jsou obraceny zraky všech lidí dobré vůle“.

Pokračování stanovil na 29. září. Na tomto druhém zasedání se projednala různá témata, zvláště biskupská kolegialita, ekumenismus a náboženská svoboda. Na konci tohoto druhého zasedání byly vyhlášeny a odhlasovány *Konstituce o posvátné liturgii* a *Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích*.

V lednu 1964 se Pavel VI. vypravil do Svaté země. Tato cesta byla důležité hned z několika hledisek. Především to

⁴ Morin, Dominique: Učení II. vatikánského koncilu. Praha 1999, str.7.

bylo už dlouho, co papež neopustil Itálii. Dále pak tato cesta znamenala návrat k pramenům křesťanství. A bylo to také ekumenické gesto: Pavel IV. se setkává s ortodoxním patriarchou z Cařihradu, Athénagorasem.⁵

Třetí a čtvrté zasedání

Třetí zasedání proběhlo ve dnech 14. září – 21. listopadu 1964. A poslední čtvrté zasedání proběhlo ve dnech 14. září – 8. prosince 1965.

V průběhu třetího zasedání koncilní otcové znovu propracovali texty o církvi (*Lumen gentium*, slavné „schéma XIII“), o ekumenismu a východních církvích, texty, které budou následně odhlasovány a vyhlášeny. Pak začala diskuse na téma náboženské svobody, k němuž se znovu vrátí v průběhu posledního zasedání.

Čtvrté a poslední zasedání vyvrcholilo odhlasováním a vyhlášením všech textů, o nichž se předtím diskutovalo.

4. prosince 1965 při společné bohoslužbě, první toho druhu pro papeže, se koncil rozloučil se svými nekatolickými pozorovateli. 7. prosince v bazilice sv. Petra v Římě Pavel VI. a patriarcha Athénagoras odvolali vzájemné exkomunikace vyhlášené mezi Římem a Cařihradem v roce 1054.⁶

A konečně 8. prosince 1965 byl koncil slavnostně uzavřen.

16 koncilních dokumentů

4 konstituce⁷:

- Věřoučná konstituce o církvi (*Lumen gentium*)
- Konstituce o posvátné liturgii (*Sacrosanctum Concilium*)
- Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě (*Gaudium et spes*)
- Věřoučná konstituce o Božím zjevení (*Dei verbum*)

9 dekretů⁸:

- Dekret o misijní činnosti církve (*Ad gentes*)
- Dekret o službě a životě kněží (*Presbyterorum ordinis*)
- Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života (*Perfectae caritatis*)
- Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích (*Inter mirifica*)

⁵ Morin, Dominique: Učení II. vatikánského koncilu. Praha 1999, str.9.

⁶ Morin, Dominique: Učení II. vatikánského koncilu. Praha 1999, str.10.

⁷ Konstituce – dokument, který má trvalou teologickou či doktrinární hodnotu.

⁸ Dekret – rozhodnutí (nebo soubor rozhodnutí), které má praktický normativní či disciplinární rozsah.

- Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi (Christus Dominus)
- Dekret o výchově ke kněžství (Optatam totius)
- Dekret o apoštolátu laiků (Apostolicam actuositatem)
- Dekret o katolických východních církvích (Orientalium Ecclesiarum)
- Dekret o ekumenismu (Unitatis redintegratio)

3 prohlášení⁹:

- Prohlášení o náboženské svobodě (Dignitatis humanae)
- Prohlášení o křesťanské výchově (Gravissimum educationis)
- Prohlášení o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím (Nostra aetate)

Církev, Boží lid

Dogmatická konstituce o církvi Lumen gentium (Světlo národů), která byla přijata (2151 hlasy pro, 5 proti) a byla vyhlášena 21. prosince 1964 představuje syntézu toho, jak církev chápe sama sebe a své univerzální poslání. Doplnuje a vyvažuje to, co o autoritě a moci v církvi řekl I. vatikánský koncil.

Po Tridentském a I. vatikánském koncilu byla církev chápána především ve světle svého hierarchického uspořádání. Tvořil ji nejprve papež, pak biskupové a kněží a nakonec věřící. Po II. vatikánském koncilu se do popředí dostává důležitost „Božího lidu“ (je viditelným znamením přítomnosti Boha ve světě), protože církev, to jsou hlavně věřící.

Křesťan je plnoprávným členem společenství, které je nazýváno církev. V církvi je jeho úkolem, aby se svými věřícími bratry vždy a všude hlásal radostnou zvěst. Všichni laici jsou pozváni k účasti na životě církve a k tomu, aby uznali, že jsou spoluodpovědní za její poslání. Ve spojení se svými pastýři mají kolem sebe neustále šířit evangelijní poselství lásky. Tento bod je pak znovu probírán a upřesněn v Dekretu o apoštolátu laiků.

Biskupové jsou stále společně a nedílně odpovědní za univerzální církev, dominující postavení má mezi nimi Petrův nástupce, biskup římský. Kněží pod autoritou biskupa se na této odpovědnosti podílejí. II. vatikánský koncil velmi zdůrazňuje myšlenku, aby všichni biskupové odpovědní za svou vlastní církev (diecézi) byli s papežem též spoluodpovědní za církev univerzální. Papež je základem jednoty církve prostřednictvím společenství, které vytváří s kolegiem biskupů. Představa o společné vládě biskupů v jednotě s papežem se konkrétně projevila zejména v ustanovení

⁹ Prohlášení – vyjadřuje etapu bádání a hledání jasné formulace.

biskupského synodu, který se s papežem pravidelně schází a diskutuje s ním o problémech týkajících se celé církve.

Poslední kapitola konstituce *Lumen gentium* je poctou Panně Marii, která by měla být vzorem všem křesťanům.¹⁰

Boží zjevení

Věřoučná konstituce o Božím zjevení (*Dei verbum*) byla vyhlášena 18. 12. 1965. Je to jeden z nejkratších koncilních dokumentů. Je také jedním z nejvýznačnějších, protože církev v něm připomíná důležitost Písma svatého a živou tradici církve.

Zjevení je především hlásání Radostné zvěsti: poté, co nás z lásky stvořil, dává nám Bůh spásu v Ježíši Kristu. Pouze Boží zjevení nám může dát poznat tajemství Boha a jeho přání týkající se naší spásy.¹¹

Svým následovníkům, biskupům, svěřili apoštolové péči o další předávání tohoto poselství.

Písmo i tradici je nutno přijímat a ctít stejně. Koncil připomíná, že v přímé linii konstantního učení církve připadá úkol správně interpretovat učení magisteriu, učitelskému úřadu církve, to znamená následovníkům apoštolů: papeži a biskupům. Jsou jedinými garanty správné interpretace Písma čteného ve světle tradice. Mají se ale obracet o pomoc k odborníkům, exegetům.

Dekret o ekumenismu

Tento dekret byl přijat 2137 hlasy a byl vyhlášen 21. listopadu 1964. Koncil vyzývá příslušníky všech křesťanských církví ke spolupráci. Upozorňuje na to, že je všechny spojuje Kristovo evangelium.

Nostra aetate

Prohlášení o církvi a nekřesťanských náboženstvích

Pojednává o problému vztahů k nekřesťanským náboženstvím. Toto prohlášení bylo přijato 2221 a bylo vyhlášeno 28. října 1965. Chtěli zapomenout na rozdíly mezi nimi a vyzdvihnout to, co mají společné a otevřít se k dialogu.

O těchto snahách hovořila také první encyklika Pavla VI. (*Ecclesiam suam*), která vyzývala k dialogu s nekřesťany a ve stejném duchu byly i jeho cesty do Bombaje a osobní setkání s duchovními vůdci Indie.

Katolík má tedy začít tím, že uzná, co je v jiných náboženstvích dobré. Kromě toho, když křesťan bude lépe znát jiná náboženství a bude mít v úctě jejich hodnoty, objeví bohatost a specifičnost svého vlastního náboženství.¹²

¹⁰ Morin, Dominique: Učení II. vatikánského koncilu. Praha 1999, str.23-27.

¹¹ Morin, Dominique: Učení II. vatikánského koncilu. Praha 1999, str.16-17.

¹² Morin, Dominique: Učení II. vatikánského koncilu. Praha 1999, str.46-47.

Prohlášení koncilu důrazně podtrhlo, že odsouzení židů bylo mylné a litovalo veškerého utrpení, které bylo židovskému národu způsobeno.

Gaudium et spes

Konstituce Gaudium et spes (Radost a naděje, dlouho nesla název „schéma 13“) je velmi významným dokumentem, který při přípravě koncilu vůbec nebyl plánován. Byla vyhlášena 7. prosince 1965, v předvečer ukončení koncilu. Jejím hlavním cílem bylo zavést dialog mezi církví a světem.

Zabírá se otázkami rodiny, kultury, hospodářskospolečenského života, politického života a mezinárodního života. Je potřeba církev otevřít světu. Dát se lidem do služby.

Použitá literatura:

Franzen, August: *Malé církevní dějiny*. Praha 1992.

Jedin, Hubert: *Malé dějiny koncilů*. Praha 1990.

Krátký, Stanislav: *Druhý vatikánský koncil a jeho poselství*. Praha 1970.

Morin, Dominique: *Učení II. vatikánského koncilu*. Praha 1999.